

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Biblia, lat

Mit Postilla litteralis von Nicolaus de Lyra, Expositiones prologorum von Guilelmus Brito, Additiones ad Postillam Nicolai de Lyra von Paulus Burgensis und Replicae contra Burgensem von Matthias Doering

Doering, Matthias

[Lyon], nach 7. Mai 1485, um 1488

Prologus sancti hieronymi in daniel prophetam

[urn:nbn:de:bsz:31-304045](#)

Pédologue

In^{cipit} expositio in plogū dāni dīs cōfratris cuiusdam
de ordine postillatoris.
Enīdē ppbam tē. I^stū plogū dirigit H̄ero. paul et eust
ch̄io: ad quā p^{er} penitōne transfluit libū ih̄u t^e contine^r meo p^{ro}
teo. In p^{ri}ma exigit ad attentionē significā s libū difficulta
tes v^{er}ō ibi. Nec idcirco
refeo ut difficultatē po
bis dāni ostenderem.
In scđa disponit ad do
cilitatē si significans libū
p^{re}mentū: t^e in quo ordi
nesit ver. testa. q̄ incipit
ibi. Que apō bebreos
tē. In tem^a p^{re} capit
benivolēnā oīdēs ope
ris vulnare ibi. Uñ ob
seruo vos tē. q̄ntum ad
prūnā p^{re} no. q̄ ostēdit
libū difficultatem ex tri
bus. Prīmū est in o^{pt}atione
ad alioz trāslatio
nē s. lxx. q̄ q̄ a veritate
discordat repudiatā est
t^e hoc intendit p̄ cū dīc
dāni dē ppbam tē. Se
cundū est q̄ libū scriptu
ra. q̄ līs chaldaicas n̄
bebraicas scrip^to est. t^e b̄
est qd̄ dīat. Sciendū
q̄ppet tē. Lēnū ē ex suo
studio t^e labore: qd̄ tenō
exprimit dīces. Deniq^s
t^e ego adolescētūl[?]. In
scđa preque incipit ibi.
Qui apō bebreos tē.
disponit ad docilitates
p^{ri}ma. Prīmū est quātū
ad cōtinētiā būr[?] libū
cōtinet enī liber iste apo
crip^tā p̄tan t^e b̄ystorā
susanneb̄ ymnū pucto
rum: t^e belis draconisq^s
fabulas: q̄ nō reperimū
in bebraica vītate t^e q̄
In^{cipit} plogū sancti hierony
mi in dānicēz ppbetā.
Enīdē^b ppbetā iuxta se
ptuaginta interpr̄es dīi
saluatoris ecclīenō legūt
vītēs theodotēs editionē: t^e hoc
cur accident nescio. Sūne enī q̄
fīmo^b chaldaicus est: et^c qbusdā p
prietatibus a^d n̄fo elo^{go} discrepat
noluerūt^c septuaginta interpr̄etes
easdē lingue^b līncas in^b trāslatione
seruare: sūne sub nomī eoz ab alio
nescio q̄ nō satis chaldeā lingua^b
sciente edīt^b est liber: sūne aliud qd̄
cause cūtitent i ḡjorāt^b hoc vñi af
firmare possum q̄ multūz vītate
discordet: t^e recto iudicio repudia
tūs sit. Sciendū q̄ppē dāni dē ma
ritime t^e sdrā: bebraicas qdēm līs:
sed chaldeo fīmone cōscriptoē: et
vnā hieremīe penicopē: iob q̄z aīz
arabica līngua plūnīaz h̄fe socie
tatem. Deniq^s t^e ego adolescētūl[?]
post^b q̄ntilianī t^e nullī lectionem ac^b
flores rhētoricos cū^m me in lingue
būr[?] p̄stnīaz reclusissēm: t^e multo

boc opponauf ab b̄eb̄eis ponit b̄ietony. cū dicit. Illudiuī ego quendā
tē. Sc̄im est q̄ntū ad sūmū b̄ui lib̄is in sericlib̄oꝝ veteris. t̄ boc ē qđ
dicit. Sup q̄ reic. Tertiū est q̄ntū ad ea q̄ opponunt a porphyrio p̄tra
būc lib̄iū ibi. Que aut ex b̄ pp̄ba t̄c. In terciā p̄te q̄ in op̄tib̄. Unū ob
secro vos t̄c. caput benivolentiā significans op̄is vulnare. p̄ qua ro-
gat paulū t̄ custodiū vt fundat. p̄ eo p̄ces ad dñm. t̄ subdit ibi q̄ pa-
rū erat de emuloꝝ indicio q̄ in virāq̄ p̄tēdēnat aut amore aut odio
Et sic iste ploḡ terminat. Hic vīsis līre insīstam? b̄ Dēmo cb̄ al-
daicus est. q̄ iste liber fuit cb̄ aldaico f̄mone t̄ cb̄ aldaicis līris scriptus.
c. Quibusdā pp̄ueratib̄ līre enī cb̄ aldeouī numero t̄ sono cōcordant
cū b̄eb̄: aicis. discrepat t̄n̄ carac̄tib̄. i. figuris sicut dicāt est sup̄ circa
p̄ncipiū expositiōis ploḡ in lib̄os regū. d. Enīo. l. b̄eb̄: aico qđ
dicit suū. q̄ interpres erat t̄ d̄c̄ip̄lis noticiā t̄b̄ b̄eb̄at. e. Moluerūt
līx. interpres. q̄ cb̄ aldaic̄ erat sermo q̄ i quibusdā discrepat ab hebrei
co. f. Lascélineas. i. carac̄teres vel figuræ. g. Lingue. cb̄ al-
daice. b̄ In translatione sua f̄uare. t̄ io nec legibilis erat coꝝ trāslas-
tio i grantib̄ līras cb̄ aldeoz; q̄ scripta erat cb̄ aldaicis līris t̄ greco ser-
mone. t̄ cū b̄ multū avertitare discordabat. vñ recte repudiata est. i. repul-
sa t̄ abjecta ab ecclēsijs. i. Chā bicremie pericopē. i. decisionē l̄ p̄tē
a peri qđ est de t̄ cope qđ ē cesso. itā picopē appellat lam̄c̄tatiōes. k
Post q̄ntiliām t̄ nullū lectionē. i. studiū. i. postq̄ studuerāt in lib̄is q̄nti-
liani t̄ nullū. l. Ecl̄fōres eiꝝ retboricos. boc dicit pp̄ter nullū q̄ fuit
maximus rb̄ etorū: in cuius rb̄ etorica studuerat b̄ietony? m. Lū
me in lingue b̄ui p̄strinū reduſſent. i. cū me in laborem addiscendilin
guā cb̄ aldaicā immissim. P̄istrinū appellat locus in q̄ p̄strif. t̄ sic ait
Isidor? in. xv. etb̄y. P̄istrinū dicit q̄li pilis trinū. q̄ pilo anteā runde-
bant granū: vñ t̄ ap̄d petreō nō molitorū s̄ p̄flio: ea dienī q̄li fissores

a fundēis grānis frumenti, mole cīm vīsus nō erat sī grānū pīlo fī
debant. Et q̄ ibi erat magnū labor, antecē pīcōret nō dīcū lepe
frīno redūsīse, i multis laborib⁹ se cōmīsīse. Et ad frām scūre
dudebant antiquus vt grana tercent in pīstrīo. Et q̄q̄ p̄p̄
boc ponit pīstrīo p̄ pena ferunt; t̄ ipse redēgenat se in mā-

sudore multoq5 tpe vir cepisset: anhelatia stridetiaq5 vba resonare et qsi pcripta ambulans ratur desuper lumine alpicem: impegi nouissime in danielis et tantotedio affectus sum ut despatione subita oem labore veterem voluerim contenerem. Henui adhortante me quo dñ hebreo: et illud mihi crebat sua lingua ingerente labore ipso obiecta vincit: quod mihi videbar sciolus iter eos capi rursus discipul esse chaldaicos. Et ut veni fatigatus ad primum dicim agis possius sermones chaldaicu legere et intelligere: quod sonare. Illece idcirco refero: ut difficultate vobis daniel ostendetur apud hebreos nec susanne hys storia: nechimnūtmū puerorum: nec belis draconisq5 fabulas: quod nos quod in toto orbe dispice sunt: veni annposito easq5 uigilante silbicim ne videtur apud impertos magna pre volumis detuncasse. Illud ego quendam de pceptoribus illorum: cum susanne denideret hysto-

⁹ Impegi. spitatii. t Mouissime post multos labores. v In danielē. i sup libri danielis que trāsserere volebā. t Sm ista significatio nēcipiungere neutrū est. vel ipēgi. i. forūtū me impuli. In danielē. t ad transserendū libri danielis. t sicipingere acīū est.

p Et tanto tedium affectus sum in transference. **q** Ut deputatione subita quae in translationis exordio me insuit. **r** Den rotetur labore que sustinuerat in addiscendo lingua chaldaicā.

a Ingerente iusserit vel suggerit. b Labor im. oia vind illud scribis in ratiōne, in oblongo dērō tubus in pannū & pīcū

*...mā rōmā mā pōpōlo. ip̄obus dī nō p̄bus im posū agn̄t
rāns. t̄ b̄ vlt̄mō mō accip̄f b̄c̄l̄y in p̄p̄b̄l̄o poss̄poni p̄ ip̄o-
r̄m̄. t̄ b̄ s̄m̄ f̄r̄m̄ p̄p̄b̄l̄o poss̄poni p̄ ip̄o-
r̄m̄.*

*runz. a Qua sonare, l. debito sono pferre. b Sulanne
bistoria Dan. p. 1. a. c Nec belis draconisq; fabulas. Dan.*

virmo. o *Cicru. Lobo* anposito p qd ea quiescriberantā
q̄ sup̄ sua offidcbans inqualida vide s̄is i enfo ad delidēm vbi

agis de asterio et obdo. e Subiectum? si sine opere possum?

Perceptionis. id enim q̄ dicebant p̄ceptores: q̄ docim̄ eorum ranc̄ p̄cepta custodiabant: talis d̄s est illa. Audiri quēdā

de p̄ceptiōnib⁹ indeo y; cū susannē d̄erideret bysticiā: t̄ a grecō ne
sao quo eā diceret ec̄ cōficiā illud cōponere qđ cōsciūs aḡb⁹

...canus opposuit: ab imologia bas apostolorum et prophetarum pars est.

pollo e p̄ymoī p̄ygle de greco Fimone descendere. De grecis ins
q̄ solēt bic letribi me ad p̄nis nō intronimōs; ita debet syllabica

*Rituit p̄scriptū est: sensus talis dicitur. Quodquā m̄ḡm̄ in adeo rū
deridentes susannib⁹ et s̄t̄nā: et a quodā ḡreco dicitur dñe p̄ficiā*

**ad pbandū istud opponēbat xpianis illud qđ apparetur dī
sourā cū a nōcē illi apparetur. Quia nōcē sūcē hīc mōst**

*ipius tu originem opposuit. bas etimologias quae posse
t sumunt de grec. daniel. descendit de greco, et p doc arguit*

10. The following table gives the number of hours per week spent by students in various activities.

Digitized by srujanika@gmail.com

Daniela

barab aliq̄ greco esse cōpositū: cū tales etiā imologie nullā b̄ ēant
cōvenientia cū b̄ etiā. Est aut̄ etiā ymologia expositio vñ^m vo
cabuli p̄ aliud vocabulū: vñū sine plura magis norū vel magis
notarū cādē lingua vñi in diuersis fīn reū pp̄rietatēz līrū ū/
militud inē. vi oculis dāns etiamā vitā suis; lapis ledens pedē; pi
et rādib̄ et cetera.

ne possumus eger. et dicis ab etymo
grecō est verū
laudes: logos gō
etymo et rō qđ
veriloquii. quia
etymologizando
vocabulū veram
ip̄lī originē loq̄
nur. qđ itaq; dī
apoiboy cb̄mōz
cb̄sēt apoiboy
p̄gnōt p̄fse: gre-
ca est etymologi-
satio: t̄ sonat ap̄
nos acino scide-
re: t̄ apuno seca-
re vñ Dañ. fñ.
Postibz alter se-
nū m̄du. Sub ci-
no qđ nomen ar-
bora apud grecos
scalliones no-
tarūt allusio per
verbā sequēs cū
di. Qđ datur me-
diū. Allusio dici-
tur cōsonantia ab
alludo dis. qđ ē
terra ludere con-
cedare cōcurre-
re vñ qđ qđ p̄ qđ
dā p̄sonantia et
nā: t̄ a greco nescio qđ cā dicitur eē
cōficiā illud opponere: qđ origeni
qđ aphrīcan⁹ opposuit: alhymolo-
gias has apothoy chymoy chysē:
et apothoy p̄moy p̄fse de gre-
co mōne dīscēdere. Cui⁹ rei nos
itelligentiā nostris bāc possum⁹ i-
dare: vt vbi grā dicam⁹ ab arbore
ilice dīssile cū ilico p̄reas: t̄ a len-
tisco in⁹ lente te p̄minuat angulus
vcl⁹ nō lente p̄reas: aut lēt⁹ i. fl-
ibilis dūcans ad mortes sine⁹ aliō
qd ad⁹ arboreis nomē: cōueniens⁹:
deinde tm̄ fuisse ocij trib⁹ pueris:
camillabat⁹ ut in camino esuātis in-
cendij metu luderēt: t̄ p̄ordinem
ad laudē dei oīa clementa p̄uocarēt
aut qđ miraculū diuineqđ aspiratō
nis iudiciū uel deaconē interficiū
effā p̄cie vcl⁹ sacerdotiū belis ma-
chinas dēphēsae: qđ magie prudē-
tia solentis vñ qđ x̄pbētali effēt
spiritu p̄pctrata. Cū! vō abacuc

propositio a/ in dicit allusio dī. Itē cū alter rīdisset. Sub primo qđ nomē arboris sonat sectionē. iō alludit ei verbū sequēs cū dī. Ut secerū mediū. Bñ exponit sic. Sub cino. i. sub ilice. t dicit qđ fonte bebiācē nō ē hū? arboris scissionē sonat; t sit allusio verbī ad nomē pcedēs cū subdī. Sander te. Itē exponit. Sub primo. i. sub lentisco. Et autē lentisē arboris būmilio; cū? succus fassuræ labioz t manū consolidat; t dī a leura sectione. vñ yficiat allusio verbī ad nomē arboris: subdī. Ut secerū mediū. Iy autē exponit ista p pte exstab af et glo. credo qđ binōi verboz allusio fm grecā lingua: nō fm hebraicā bēaf. vñ t in eadē glo. scribit: qđ si nō p̄t bērū etymologia apō eos iucinī: cogimur bērīcīs cōscīti reqbācē pericopen. i. pnculā grecā esse pterdūt. g. Lūna rai nos intelligētā. Hic oñdu Hicronym⁹ sūlēm n̄bōnū eremo logiationē t allusionē vt manifestet indei oppositionē. vñ dicit g. Lūp̄rei intelligētā. Lūlūtudinē p̄ quā pñt intelligere opposi-
tēnē istā. b. Mostris latintō. i. Possūm⁹ tē. dixisse eu⁹
indei vñ quēlibet aliu p̄ quandā allusionē. k. Illico. i. statī.
Preas t talentisco. p̄ qndā allusionē. m. In lente te com-
minuat angēd⁹. Iens lenti legumē quoddā minutū est. t dī a lenti
lenta lenti: q; lenta t būmida cst. x̄sus. Lēns lēndis capin lēns lē-
ns cōvenit orī. o. Vid nōlente preas. aut lenti?. t. scleribilis p-
ticia. Dūcaris ad mortē. Lenti multa significat. q; b̄ abēt p̄ bes-
vōsus. Scleribilis lenti sit mollis nō bñ hīc⁹. Sit piger tard⁹ nō
sestis dūsidiosus. p̄. Siue aliud qđ. a p̄dīcī. q; Bñ ar-
boris nomē ilicis vñ lentisci. t. Lōnūcīentis p̄ quandā allu-
sionē vñ zsonantia. o. Lñb⁹ puenis. Dñi. m. t. Lñb⁹
labaf. i. calūmabaf vñ deridēbat b̄ebre⁹ ille de q̄ sup̄ diximus.
Mora qđ caudlo cauillas: qđ t caudlo; laris inuenit p̄ calūmari
deridēt cōtendēt etū vicio locari: aliquētūlū decipe. sicut faciunt
sophiste qđ sc̄ienter vērū negāt: vñ falsum affirmant vt alios deci-
piant. v. Offa p̄cīs. Dñi. m. Offa p̄p̄cīd̄ frustus panis
būmētatu. t. iō penitū ab ob t sans. qđ si contra fāntē. i. loquen-
tē. qđ impla os t impedir loquētā. Hic autē accipitūt p̄o massia

pilorum in pice et adipe decoratoꝝ. ¶ **Machinas.** i. artificiosas stru-
cturas qꝫ sub mensa belis parauerat ut latenter possent intrare et exire.
machina dicitur fabrica vel quelibet artificiosa structura. ¶ **Lum-**
pero abacuꝝ. **Dati,** vlnmo. 3 **Discophorꝝ.** i. dapiferii. s. abacuꝝ qꝫ se-
rebat abū messouſbꝫ. **Discus** diaſ yas et cariū: sicut escutella et diapir-

Veniret: et de iudea in chaldeam ra-
ptū discophori lectaret: quæbat
et cœplū ubi legiſſam⁹ in toto veteri
testō quicq⁹ sanctoři graui uolasse
coepit: et in puncto hoeratā terra-
nū spacia trāſlisse. **L**ui cū quidā eſt
nīo ſatis ad loquēdū, p̄mptul⁹
ezechielē^b adducitſſet in mediū et di-
ceret cū de chaldea in iudea fuiffe
translatū denuo hoiem et ipo vo-
lumine demēſtrauit ezechielem in
ſpū ſe vidilſſe trāſpoſitū. Deniq⁹z
aplīm nīm uidelic⁹t cruditiū vīni
et qlegē ab hebreis didicifſſet non
fuiffe auſum affirmare ſe raptū in
corpe ſ̄ditilſſe: ſine in corpore ſine
extra corp⁹ nescio: de⁹ ſcīt. his et ta-
libus argumētis apocryphas⁹ iſi-
bro ecclesiæ fabulas arguebat. Su-
p̄ qua re lectoris arbitrio iudicium
derelinquēs illud⁹ admonitionē ba-
beri danielē apud hebreos inter p̄
phetas: ſ̄ inter eos q̄ agiographa

3. Diomopsm². Laisquantulus pumitus panis et expeditus

b Esebitē. t. a. c Non fuisse auctum affirmare. q. L. p. xij.
d Apocr. fabulas. i. b ystoriaq; qnū auctor vel veritas ignorat. s. in p.
logo sup Iosue in principio iacentes quid sit apocryphus et vñ dicat: t.
quot modis accipit. Fabula dicat a fando. qnū dicit locatio qnū res q.
nec vera est nec verisimilis. vñ dicit Irido. ery. i. Fabulas a fando poete
noiauerunt. q; nō sunt res factes loquendo sicut. Tres fabula dicit b ystoriā
sicut bic. e Illud admoneo nō haberi da. apud b. c. inter ppberas
occasione bū? verbi quidā male int dī gentes sicut fuit rufin? credide
runt Micro. scississe danide non esse ppbam. quibus rūder in scō libro
p rufini dicens. De danide b: cui ter rūdebo me nō uegassem ei ppberay
quē statim in fronte plogi ppbam esse confessus sum. sed qd b ebici dice
rent et quib? argumentū niterent suā probate suā voluntate monstraret
docuisse lectori ecclēsias cristianas ppberam iuxta lib. coditionē legere
et non iuxta. lxx. translatores. quo p. s. in illo libro editionē dīti multū a
veritate distaret et recto ecclēsiarū ipsi iudicio reprobata nō est mee culpe
que dītis eorū quilegunt. In ppmpti sunt quatuor editiones. aquile
symmachī. t. lxx. theodotionis ecclēsie iuxta lib. coditionē legunt dāni
lem. Ego qd peccavi si ecclēsiā iudicium securus sum. Qd autem refero
quid aduersus susannē ystoriā et ymnū mū puerorū et belis draconis
q; fabulas: q; in volumine hebreo non babent. b eb: ei solent dicere. qui
id in me criminatur stultū se sy copib: antā pb. at. illon enim quid ipsi esca
tirem: sed qd contrapositū dicere soleant explicau. Quodcum opiniō si
non respondi in plogi b: cui tan studens ne prefationē: sed lib: um scru
bere videret. puto q; statim subiecetur de quo nō est hui? ipis differere,
alioquin t et eo q; asservi po: pb frū contra būc ppberam multā o: ita
se vocauitq; būna testes metb: odii: eusebius: et apolimare: q; et multis
versuī milibus illius vesanie respōderit. me accusare poterit: quare nō
in prefaciūcula contra libros po: pb frū scripterim. Qui istiusmodi ve
rias consuetas et scripture hebraicē vult recipere veritatē: audiat li
bere pedantur. nemo enim cogit legere qd non vult. Ego parentib? scri
psimō fastidiosis: grano: nō inuidis studiosis: nō sciscitāndis. t nō en
ror: q; lib. coditionē b: creticūz et iudaicā antēlegit: t qntūcūq; peccato: is

Prologia

tristam translationem fastidit. f. In tres siqdē ptes tē. illud iunctus expōitū sup̄ in plogo sup̄ libros regū. vbi distinguitur. v. libri legis et octo libri. pp̄berari t̄ nouē agiographō. g. Porphyri⁹. beratus credo q̄ fuit ille platonici⁹ porphyri⁹. de quo sit mentio in decimo libro. Aug. de ciui. d.e.i.x.ca. t. p. h. Hesiodius martyr. de quo dī cīl. Hieronym⁹ in libro illustris virorū: mebo⁹ dūs. olympi⁹. lyce ⁊ po stea rēni cōps̄ intidi cō posicōs. Faonis aduer sum po: pb̄yri⁹ p̄ficiō bros. t. Eusebius cesariensis de q̄ dicit biero. in codē libro. Eusebius cesaree palestine cōps̄ in scripturā dūmū studiosissimus ⁊ bibliot̄bec dñe cum p̄pb̄lo martyre diligētissim⁹ p̄ficiōt̄: ed̄ ditifinita volumia. Al ter fuit eusebi⁹ emicenus cōps̄ elegantis ⁊ rebona ingeni⁹.

k. Et apolinarius. laodicensis syrie cōps̄: q̄ grammaticis in adolescētia ope rā dedit. ⁊ postea in sacras scripturas innumerabiliā sc̄m̄b̄s: sub ibeo/ dolio impatore obiit: et tantū cōd̄ aduersus porphyri⁹. xxx. libri. q̄ inter ce tera op̄a cīs mariae p̄ban̄. Eller fuit apolinarius aīc̄ bierapoltan⁹. cōps̄ fuit bieronymus in codē libro. l. Mō satis. i. nō multū.

m. Aboucoi. quasi dicitur parū curō dē cōs̄. Et cetera plana sunt. Incipit postilla frāris Nicolai de lylra sup̄ Daniellē pp̄bam cur ad diuīmb̄s Pauli Burgen⁹. t̄ replicis defensivis. Et hanc dē concordi Amelii aut̄ dedit deus intelligentia oīm̄visio⁹ mis̄ minor. n. Dān. i. In nōbo. p̄posito tangunt q̄tuō causēlibri dani lie: q̄c̄ p̄ manib⁹ b̄ abemus. s. cā subiectua: effectua: final: et formalis. Ad cōt̄ intellectū sciendū q̄ tres istaz causaz i idē cōcurrūt in tota sacra scriptura t̄ in prialib⁹. t̄ libris: sub alia in ratioē. Sicut enī in phia nāli corp⁹ mobile est subiectū sub rōne absoluta: t̄ in prialib⁹ libris sub rōmib⁹. Et in lib. de generatione corp⁹ mobile ad formā: t̄ in libro cōfī ⁊ mundi corp⁹ mobile ad sū. ⁊ sic de alijs libris partialib⁹. p̄niter: sic in tota sacra scriptura deus sub rōne absoluta est subiectū. vñ th ecologia dī q̄ si sermo de d̄ eo: t̄ subractis rōmib⁹ est subiectū in p̄b̄lī sacre scripture. vt in vc. testa. subiectū est ȳ rex creator ⁊ gubernator. ⁊ in nouo vt humani generis redēptor ⁊ glorificator. ⁊ sic p̄cedendo magis cōtracte in partialib⁹ libris v̄tusq̄ restamēt. Similiter idē deus est cā effectua sacre scripture gñaliter. q̄ tota sacra scriptura p̄edit p̄ eius reuadationē t̄ in libris p̄naliib⁹ est cā effectua: vt reuelato: nonice in quolibet libro sp̄lī cōtentē. H̄il̄t est cā finalis ton⁹ sa cre scripture loquendo de ultimō fine. q̄ tota sacra scripture ordinat finaliter ad supernaturā ē beatitudinē p̄sequendā q̄ cōsistit in deo obiectū: ut in prialib⁹ libris sub h̄cta rōne. Agit in libro Daniellē d̄ eo est cā subiectua: effectua ⁊ finalis: sub rōmib⁹. q̄d̄ nota in nōbo p̄missum pro cō d̄. Dedit d̄ eos: q̄d̄ t̄ principio clausule resumit. D̄ eo enī vt rex sup̄emētis est b̄ ic subiectū. q̄t̄ p̄atebit et p̄cessu libri in eo declaratur sup̄emētia regni dei ad regna terrae. de quo d̄ psal. xciiij. D̄ eo ma gnus d̄s ⁊ rex magnus super oīc̄ deos. t̄ psal. xlvi. Sup̄ oīc̄ mētērā. Et enī cā effectua in hoc libro p̄t̄ reuadant danieli nonice b̄ uīus regni. de quo p̄t̄ accepi q̄d̄ scrib̄. Ḡp̄. p. ca. Oſtendit illi regnū d̄ci t̄ de dictā sancto p. Et enī deus cā finalis b̄ uīus libri in q̄ntū facit nos p̄incipes b̄uī regni. vñ d̄c̄ Apocal. v. ca. Eccl̄i nos deo nō regnum ⁊ sacerdotes ⁊ regnabimus sup̄ terrā. Etā vero instrumentalis effectua tangit in verbo. p̄posito cō d̄ Daniellē. Etā d̄c̄ infra. p. ca. Daniellē dēsiderio: intellige verba q̄ ego loquor ad te. Intelligit enī daniel cā q̄ scribit in hoc libro. vñ infra. p. ca. d̄. Tu aut̄ daniel claudē sermones ⁊ signabib⁹ t̄. Lā vero formalis b̄ uīus libri tangit cō d̄. Intelligentia oīm̄ visionū. Circa q̄d̄ sciendū q̄d̄ duplex est forma libri: s. forma tractatus ⁊ forma tractandi. Forma tractatus est diuīsio b̄uī libri: q̄ diuīsio fīm̄ decē visionē. vt p̄atebit p̄sequēdo. due vero b̄ ȳstorie cō ponuntur in fine libri. non sunt de cīo integratā. q̄ nec apud hebreos habētur. Forma tractandi est mod⁹ agendi: qui in libro isto est visionū int̄dec̄to: q̄ visionē nō est p̄p̄etica nisi sit intellectua: t̄ hoc siue sit in somno siue in vigilia: sicut p̄barao ȳdit sp̄icas. Ḡc. n. p. t̄. Et balafar ȳdit manū

scribentē in pāriete. Dān. v. Ille dormiens: ille vigilans: nōc̄m̄ fuit pp̄ba. q̄ nō intellexit visionē. sed Joseph fuit pp̄ba. q̄rēd̄ ierū visionē p̄b̄ aramō: t̄ dāni similit̄. q̄ visionē balib⁹ alar in telexit. vñ d̄r Dān. x. ca. Intelligentia op̄t̄ et in visionē. ad hoc Q̄ pp̄berica dīat̄. Sc̄iendū m̄ q̄ bei ȳsilio d̄implēt̄. s. Sciendū imaginaria cōd̄ lectualis. Gen̄s̄. b̄alis ȳsilio est q̄n aliqd̄ videt̄. cr̄t̄ rōm̄: t̄ intelligit̄. q̄ gr̄ificari ip̄b̄. si cur Daniellē videt̄. scrip̄t̄ in pārice regī manūt̄. t̄ b̄alib⁹. Et Dān. v. Imaginaria vero ȳsilio est q̄n in vīta te imaginaria se manūt̄. imagines virtute vītūa ad aliqd̄ occultū significandū. sicut Daniellē videt̄ q̄t̄ b̄alib⁹ alē dentes de mari significantes q̄t̄ regna: t̄ b̄oc in intellectū Dān. v. vītūa vero intellectualis est q̄n sine aliquib⁹ imaginib⁹. sc̄iūt̄ suris menti p̄p̄ete vītūa rendet̄. sicut Daniellē cogitatio nāb̄ch. fuit reuelata. Daniel. q̄. Tu rex cogitare cepisti in strati mo q̄d̄ esset futurū p̄s̄t̄ b̄ec̄. Et cetera cīn sommū nob̄ch. fuit Dān. v. nēd̄ reuelatū vītūe imaginaria. q̄ sommū regis videt̄ sommū suo. vt infra dicet̄. m̄ cogitatio regis nō potuit sic rendet̄. sed sī la vītūe intellectualis. ut ī talib⁹ vītūs̄ p̄dīctis aliqd̄ apparet aliqd̄ p̄sona docens. t̄ sī frequenter legit̄. Gabriel angelus appārūt̄ ad doctordū Daniellē. vt infra videbis p̄sequēdo. Etē vītūes̄ p̄p̄erīcē aliqd̄ fūnt̄ in somno: aliqd̄ in vīgilia: sicut dīc̄t̄ fūt̄ in principio libri psalmoz diffusius. de p̄p̄erīcē vītūs̄: p̄pter q̄d̄ plura circa vītūes̄ b̄ uīoi alīas a me dīctas: i p̄cipio b̄ uīus libri ad p̄m̄ omītto. q̄ posita sunt in principio libri psalmoz: vītūi m̄dīt̄ b̄ abēt̄ locū cū sit primus liber p̄p̄erīcē fīm̄ latīnos doctores. Et vītūq̄ m̄. s. in vīgilia ⁊ somno facēt̄ sīt̄ fūt̄es̄ Daniellē. vt iam in p̄c̄ p̄t̄ et p̄dīct̄. t̄ maḡ in sequentib⁹ apparet. t̄ id m̄c̄to d̄ in verbo p̄assūpro. Daniellē aut̄ dedit de us intelligentia oīm̄ visionū: p̄pter q̄d̄ in eo fuit implēt̄ q̄d̄ dān. dīct̄. Oſee. v. q̄. Ego vītūe m̄lūpīcāt̄. in dāni. Qui dedit̄ intelligentia oīm̄ visionū p̄p̄erīcē m̄ p̄dīct̄: et tandem a deo dāra est libi vītūa clara diuīna effūt̄ in patria. ad quā nos p̄ducet̄ q̄ cō p̄t̄ ⁊ sancto sp̄u yīt̄ ⁊ regnat in secula seculū dām̄.

Explicit collatio super Daniellē pp̄bam.

Incipit Daniellē pp̄bam. Capitū p̄m̄. Mō ierō Joachim. Et̄. Liber Daniellē dividitur in tres p̄t̄. in p̄m̄ p̄b̄mīlē ⁊ p̄t̄ ex cūmū fīm̄ p̄m̄. cīpīlē. in principio sc̄iūt̄ capitulo in anno sc̄iūt̄. t̄ p̄t̄ in cīpīlē in principio. xix. ca. Et̄ erat vir. Circa p̄m̄ dēscrib̄ sapia collata dīvīt̄ actōi b̄ uīus libri. s. Daniellē. vñ sic p̄cedit. q̄ p̄m̄ p̄mittit̄ quedā ad sapiam dīponēt̄. sc̄iūt̄ dēscrib̄ sapia collata ei sapia ibi. Pueris aut̄ b̄ia. Tertio ponunt̄ q̄ dād̄ a d̄b̄ sequēt̄ ibi. fūt̄ aut̄ Daniellē. Pūma ad b̄uī in tēp̄ fīm̄ q̄ in Daniellē dēscrib̄t̄ m̄a ad sapia dīponēt̄. Prīmū ēbūl̄tos fūt̄. sc̄iūt̄ nobūltas omīs ibi. Et̄ aīt̄ rex ap̄ban̄. Tertio lo b̄ieas vītūs̄ ibi. Proposuit̄ aut̄ Daniellē. Circa p̄m̄ notāndū q̄d̄ p̄t̄ p̄uer. xi. Ubi b̄uīlīt̄s̄ ibi ⁊ sapia. id d̄s̄ qui p̄cūdēt̄ danielē diuīna sapientia decorat̄. p̄misit̄ cū p̄m̄ b̄uīlīt̄s̄. q̄ cū esset dēsc̄mīne regio: vt dīct̄ infra. p̄misit̄ m̄ cū capitulo rōgē b̄ab̄ylonis q̄ vītū b̄b̄erīm̄ ⁊ sp̄olauit̄ cō. t̄ hoc est q̄d̄ dīc̄t̄ a dīmō ierō t̄. t̄ p̄s̄ vītūs̄ ibi. Et̄ p̄t̄ vītūs̄ dom̄ d̄. Et̄ q̄ p̄t̄ q̄ iste nāb̄ch. sc̄iūt̄ reuenīt̄ deo cōl̄b̄ b̄ab̄ylonī. q̄ nō abstulit̄ inde os̄yāsa minūlēt̄s̄. aliqd̄ rēlīq̄ ad cultū dei. Et̄ q̄ illa que asportauit̄ nō applicauit̄ b̄umanis vītūs̄: sicut hec Balib̄as nepos su⁹. p̄pter q̄d̄ fuit p̄nūt̄ a d̄o. vt dīct̄ infra. v. ca. s. p̄s̄ posuit̄ ea in loco sacro fīm̄ suā estimationē. s. in templo dei fīm̄. t̄ b̄oc est q̄d̄ dīct̄ bic̄. Et̄ asportauit̄ ea in terrā semīar. s. b̄ab̄ylonī. q̄ p̄m̄oyocata cīfīm̄p̄ar̄. t̄ postea dīct̄ cīfīm̄p̄ar̄.